

Innspill til Prop. 52 L (2024-2025) Lov om dokumentasjon og arkiv (arkivlova)

Denne lovgivningsprosessen fremstår som påfallende lite ambisiøs sett med Norsk Journalistlags øyne.

Hovedinnholdet i proposisjonen oppsummeres slik (side 7): «Gjeldande rett blir for det meste vidareført i den nye lova». Når det gjelder de økonomiske konsekvensene, heter det (side 141): «Slik framlegget til ny arkivlov er utforma, vil det ikkje påføre det offentlege vesentlege økonomiske eller administrative bærer ut over det som følgjer av gjeldande rett.»

Med andre ord skal lovgiver behandle et forslag til en ny lov om dokumentasjon og arkiv som i all hovedsak viderefører de arkivfaglige prinsippene i arkivloven fra 1992. Samtidig skal den nye arkivlovgivningen ikke medføre noen økonomiske kostnader for staten.

Nyhetsorganet Rett 24 beskrev prosessen treffende etter at Arkivlovutvalget (NOU 2019:9) la frem sine forslag. Overskriften lød: «[Departementet skroter praktisk talt hele arkivlov-NOU'en og starter ny høring](#)». Inngressen oppsummerte hovedpoenget: «Så godt som ingen av de sentrale grepene i NOU'en som Arkivlovutvalget levert i 2019, blir fulgt opp.»

Selv mener vi at det burde ha vært denne proposisjonen som ble forkastet, og at komiteen i stedet burde ha instruert embetsverket om å inkorporere en større del av Arkivlovutvalgets forslag.

Arkivlovutvalget leverte et av de mest fremtidsrettede lovforslagene noensinne, med en dyp forståelse for dagens utfordringer. I dag står vi overfor store problemer knyttet til forsvarlig arkivering, særlig når det gjelder e-postklienter, SMS-er og digitale samhandlingsplattformer.

Lovutvalget foreslo å erstatte postjournalen med en generell plikt til innebygd arkivering – en løsning som ville vært optimal for fremtidens arkivsystemer. Arkivering ville da skje løpende og automatisk, integrert i arbeidsprosesser og systemer. Fullautomatisert håndtering av arkivpliktig dokumentasjon er åpenbart veien videre.

En slik løsning ville styrket innsynsretten – ikke bare for forvaltningen selv, men også for innbyggere og journalister. Offentlige virksomheters dokumentasjon ville vært lettere tilgjengelig, og friere søk i metadata ville gitt en mer moderne og åpen tilnærming til offentlig innsyn. Dette ville i større grad enn i dag gjort det mulig å spore beslutningsprosesser og de underliggende vurderingene i forvaltningens saksbehandling.

Forslaget til modernisering ville uunngåelig hatt økonomiske konsekvenser. Men dersom dette var blitt tatt på alvor, og nødvendige midler bevilget til å utvikle de tekniske løsningene, kunne vi ha eliminert tidstyver, forbedret kvaliteten på offentlig saksbehandling og samtidig styrket borgernes rett til informasjon.

I stedet velger Kulturdepartementet å videreføre dagens regler om journalføring og skriver bemerkelsesverdig nok i proposisjonen (side 71): «Den dagen teknologi og tilgrensande lovverk er modent for endring, kan spørsmålet adresserast på ny.»

Samtidig starter Norges nasjonale digitaliseringsstrategi for 2024-2030 med følgende ambisiøse påstand: «I 2030 er Norge verdens mest digitaliserte land, og vi har lykkes med den digitale omstillingen av samfunnet vårt.»

Norsk Journalistlag mener at denne målsettingen er umulig å nå med dette forslaget til ny arkivlov. Arkiv er fundamentet i norsk forvaltning. De er ikke bare et lager for gamle dokumenter, men en garanti for at vedtak og saksbehandling i offentlig sektor kan etterprøves. Dette er en forutsetning for undersøkende journalistikk og demokratiske kontroll av myndighetene. En fungerende arkivstruktur gir raskere beslutningsprosesser og bedre tjenestelevering. Effektiv dokumentasjon og arkivhåndtering er dessuten avgjørende for en robust beredskap.

Siden høringsnotatet til den nye arkivloven ble utarbeidet i 2021, har bruken av kunstig intelligens økt betydelig. For eksempel har Skatteetaten allerede utviklet en [prototype](#) for automatisert håndtering av arkiv- og journalpliktig dokumentasjon. Maskinlæringsløsningen kan blant annet kategorisere innholdet i tekstene og vurdere om informasjonen er av privat karakter.

Selv om kunstig intelligens er et sentralt tema i hele samfunnet vårt, nevnes det kun én gang i proposisjonen (side 159) – og da utelukkende i forbindelse med det videre forskriftsarbeidet. Det er imidlertid loven som fastsetter de grunnleggende arkivfaglige kravene (side 12). Forslaget fremstår derfor allerede som utdatert når det gjelder forvaltningens håndtering av store datamengder – et område som også er avgjørende for datastøttet journalistikk.

Når det gjelder forskriftsarbeidet, mener Norsk Journalistlag at pliktsubjektene ikke bør få for stor handlefrihet. Bestemmelsene bør være minst mulig skjønnsmessige og så forutsigbare som mulig. Dette vil sikre en ensartet praksis og ivareta rettssikkerhet i hele forvaltningen. Reglene bør også være enkle å håndheve, ettersom for vide og uklare prinsipper kan være utfordrende å kontrollere. Dessverre inneholder forslaget ingen føringer som garanterer dette i det videre arbeidet med forskriften.

Som et minimum bør komiteen på det nåværende tidspunkt stille tekniske krav til forvaltningens nye systemer. I den forbindelse viser vi til halve Viderebruksutvalgets anbefalinger i [NOU 2024:14 Med lov skal data deles](#), der det foreslås å stille krav om innebygd åpenhet og åpenhet som standardinnstilling.

I praksis innebærer dette at offentlige virksomheter, både ved anskaffelser og utvikling av egne systemer, må sikre løsninger som legger til rette for økt datadeling og viderebruk. Dette er i tråd med prinsippene for «innebygd personvern» og «innebygd arkivering». En slik plikt betyr for eksempel at nye databaser må kunne eksportere opplysninger.

Norsk Journalistlag foreslår derfor følgende merknad fra komiteen:

«I tråd med prinsippene om innebygd åpenhet, og åpenhet som standardinnstilling, skal offentlige virksomheter ved anskaffelser og ved design av egne systemer sørge for løsninger som letter deling av data for økt viderebruk.»

Vennlig hilsen

Dag Idar Tryggestad
leder

Ina Lindahl Nyrud
advokat